

Екологічне право

УДК 341.24:502.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19434335>

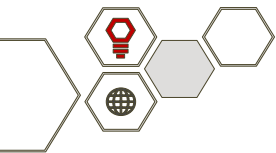
**Міжнародно-правові засади реалізації принципу міжнародного
співробітництва у сфері охорони довкілля в умовах глобалізації**

Балюк Галина Іванівна,
доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України,
професор, професор кафедри екологічного права,
Навчально-науковий інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-5855-0142>

Бевз Олена Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права,
Навчально-науковий інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3445-3564>

Власенко Юлія Леонідівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права,
Навчально-науковий інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-7494-2960>

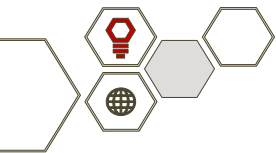
Прийнято: 22.03.2026 | Опубліковано: 06.04.2026

Анотація. Метою статті є комплексний аналіз міжнародно-правових засад реалізації принципу співробітництва держав у сфері охорони довкілля в умовах глобалізаційних процесів. Методологічну основу дослідження становлять: системний підхід (для комплексного аналізу міжнародно-правових норм у взаємозв'язку з глобалізаційними процесами), порівняльно-правовий метод (для зіставлення міжнародних та національних механізмів охорони довкілля), аналіз і синтез (для узагальнення практики застосування міжнародних конвенцій). Використано також емпіричні методи, зокрема аналіз документів міжнародних організацій та практики транскордонних консультацій.

Авторами розмежовано такі суміжні поняття, як «принцип міжнародного співробітництва», «міжнародна екологічна політика», «форми реалізації міжнародної екологічної політики», а також виділяються два рівні функціонування сучасної міжнародної екологічної політики – глобальний та регіональний. Особливу увагу в статті приділено аналізу договірної та організаційної форми міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У статті підкреслено, що Україна має потенціал бути активним суб'єктом міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Роль України в сучасних глобальних екологічних процесах показана на прикладі сучасних кейсів, пов'язаних із застосуванням Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції) в умовах війни, вирішення конфлікту України з Румунією з приводу будівництва каналу «Дунай – Чорне море», що стосується застосування Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенції Еспо). Також звертається увага на співробітництво України з

ПРООН, ЮНЕП, участь у Програмі ЄС LIFE, головування України в міжнародній комісії із захисту Дунаю.

У статті доводиться, що принцип міжнародного співробітництва є фундаментальним для ефективної імплементації екологічних зобов'язань, адже лише спільні дії держав здатні протидіяти транснаціональним екологічним загрозам.

Ключові слова: міжнародне екологічне право, глобальна екологічна політика, міжнародні організації, міжнародні конвенції у сфері охорони довкілля, принцип міжнародного співробітництва, транскордонний вплив на довкілля, Україна.

International legal foundations for implementing the principle of international cooperation in environmental protection under globalization

Galyna Baliuk,

Doctor of Law,

Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Professor, Professor,

Environmental Law Department,

Educational and Scientific Institute of Law,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5855-0142>

Olena Bevz,

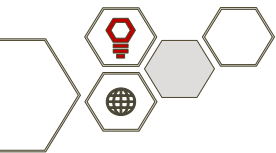
Candidate of Law, Associate Professor,

Environmental Law Department,

Educational and Scientific Institute of Law,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3445-3564>

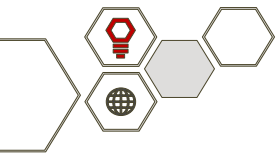
Yuliia Vlasenko,

Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor,
Environmental Law Department,
Educational and Scientific Institute of Law,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7494-2960>

Abstract. The aim of this article is to provide a comprehensive analysis of the international legal foundations for the implementation of the principle of cooperation between states in the field of environmental protection in the context of globalisation. The methodological basis of the study comprises: a systemic approach (for a comprehensive analysis of international legal norms in relation to globalisation processes), the comparative law method (for comparing international and national environmental protection mechanisms), and analysis and synthesis (for summarising the practice of applying international conventions). Empirical methods were also employed, in particular the analysis of documents from international organisations and the practice of transboundary consultations.

The authors distinguish between such related concepts as the ‘principle of international cooperation’, ‘international environmental policy’ and ‘forms of implementing international environmental policy’, and also highlight two levels at which contemporary international environmental policy operates: global and regional. The article pays particular attention to the analysis of the treaty and organisational forms of international cooperation in the field of environmental protection.

The article emphasizes that Ukraine has the potential to be an active player in international cooperation on environmental protection. Ukraine’s role in contemporary global environmental processes is illustrated using recent case

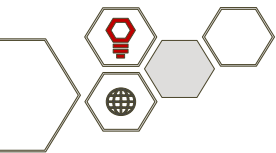
studies relating to the application of the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters in wartime, and the resolution of the conflict between Ukraine and Romania over the construction of the ‘Danube–Black Sea’ canal, which concerns the application of the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context. Attention is also drawn to Ukraine’s cooperation with UNDP and UNEP, its participation in the EU LIFE Programme, and Ukraine’s chairmanship of the International Commission for the Protection of the Danube.

The article argues that the principle of international cooperation is fundamental to the effective implementation of environmental commitments, as only joint action by states can counter transnational environmental threats.

Keywords: international environmental law, global environmental policy, international organisations, international environmental conventions, the principle of international cooperation, transboundary environmental impact, Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та зростання екологічних викликів, таких як зміна клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів та загрози для здоров’я населення, міжнародне співробітництво набуває ключового значення для їх ефективного подолання. Охорона навколишнього природного середовища перетворюється на глобальну проблему, що потребує узгоджених дій держав та міжнародних організацій, оскільки багато екологічних загроз мають транскордонний характер і не можуть бути вирішені в межах окремих країн [1, с. 187; 2–5].

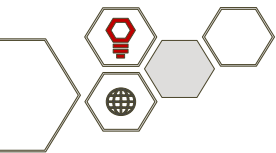
Особливого загострення ці питання набули у зв’язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну. Під час міжнародних кліматичних переговорів COP30 Україна заявила про вимогу компенсації кліматичної шкоди, яка за підрахунками оцінюється близько \$43 млрд за три роки і наслідки якої відчуватимуться далеко за межами держави [6].

Тому міжнародно-правові засади співробітництва дозволяють забезпечити координацію дій держав, врегулювання конфліктів інтересів та ефективну реалізацію глобальних ініціатив у сфері охорони довкілля. Саме через міжнародні договори, участь у багатосторонніх організаціях і реалізацію спільних програм держави можуть досягти балансу між національними інтересами та глобальними екологічними пріоритетами, підтримуючи ідею екологічного глобального солідаризму як імператив XXI століття [7; 8, с. 134].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У міжнародній науковій літературі останніх років зростає увага до дослідження міжнародно-правових засад реалізації принципу міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Зокрема, у науковій статті Чжоу С. та Фудзіта Т. подано тематичний огляд досліджень міжнародних екологічних угод, де автори аналізують механізми узгодження дій держав у відповідь на транскордонні екологічні виклики та підкреслюють роль міжнародних правових інструментів у розбудові сталого співробітництва [9, с. 14-26]. Дослідження Дж. Гаррісона розглядає сучасні тенденції розвитку міжнародного екологічного права, зокрема правове регулювання змін клімату, захист біорізноманіття та механізми контролю забруднення, що підтверджує важливість координації дій держав у вирішенні глобальних екологічних проблем [10, с. 467-479; 11, с. 579-597].

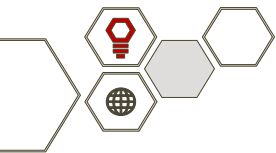
У роботі Чжен Р. акцентується увага на обміні екологічною інформацією як важливому механізмі зміцнення міжнародного співробітництва, що сприяє кращому виконанню екологічних зобов'язань і поширенню знань між державами-учасницями міжнародних договорів [12, с. 43-58]. Також дослідження принципів міжнародного екологічного права здійснили Е. Х. Ньєкуере та співавтори розглядають універсальні принципи такого права та їх відображення у міжнародних угодах і інструментах

"м'якого права", підкреслюючи їх значення для формування узгоджених правил поведінки держав у глобальному екологічному управлінні [13, с. 73-89].

Вітчизняні науковці також активно опрацьовують питання міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Зокрема, Минюк Д. і Басова І. досліджують міжнародно-правові засади інтеграції міжнародних норм у національне законодавство України та підкреслюють потребу гармонізації правових норм для досягнення ефективної екологічної політики [14, с. 8-19]. Особливу увагу приділено і специфіці правового регулювання під час збройних конфліктів. Пахомі С. К. аналізує застосування міжнародного екологічного права в умовах війни, зокрема у контексті дотримання процедурних норм та прав громадськості під час військових дій, що є важливим доповненням до досліджень принципу співробітництва [15, с. 34-47].

Загалом, сучасні наукові праці підтверджують, що міжнародно-правові засади реалізації принципу міжнародного співробітництва охоплюють як формування міжнародних договорів і норм, так і практичні механізми їх імплементації у відповідь на глобальні екологічні виклики. Це підкреслює необхідність подальшого розвитку міжнародно-правових підходів, інституцій та механізмів контролю для забезпечення ефективної координації дій держав у сфері охорони довкілля. Сучасні дослідження також підкреслюють недостатню адаптованість міжнародного екологічного права до умов збройних конфліктів. У цьому контексті Комісія міжнародного права ООН розробила відповідні принципи, однак їх імплементація залишається обмеженою [16]. Отже, міжнародно-правові засади реалізації принципу міжнародного співробітництва в умовах глобалізації характеризуються поступовим розвитком та інституціоналізацією, але, водночас, фрагментарністю, домінуванням «м'якого права» та недостатньою

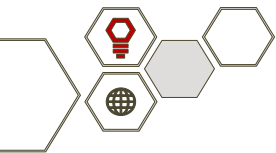

ефективністю механізмів примусу. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення правових інструментів та посилення інституційної відповідальності держав. Динаміка розвитку міжнародних відносин у сфері охорони довкілля та нові форми міжнародної співпраці дозволяють вчергове повертатися до даного питання.

В представленому дослідженні питання міжнародного співробітництва розглядаються через призму реальних прикладів вирішення міжнародних екологічних проблем (конфлікт України та Румунії з приводу будівництва каналу «Дунай – Чорне море»). Також в статті звертається увага на розгляд запиту України до Комітету з дотримання Орхуської конвенції, пов'язаного із застосуванням положень Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції) в умовах воєнних дій. Ці актуальні випадки з міжнародної практики попередньо не були предметом еколого-правових наукових досліджень.

Метою даної статті є аналіз міжнародно-правових засад співробітництва у сфері охорони довкілля. Для досягнення цієї мети у статті здійснюється дослідження впливу глобалізації на формування та реалізацію міжнародної екологічної політики, визначення ролі узгоджених дій держав у забезпеченні сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та захисту довкілля, а також оцінка актуальності міжнародного співробітництва для України в умовах глобальних викликів і наслідків війни.

Виклад основного матеріалу. Жодна держава не спроможна вирішити свої екологічні проблеми самотійно або співпрацюючи лише з декількома країнами. Потрібні чіткі узгоджені дії всіх держав, їх координація на міжнародно-правовій основі. До основних форм здійснення міжнародної глобальної екологічної політики відносять міжнародно-правове

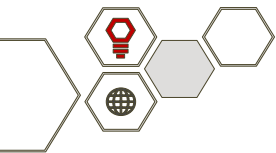

співробітництво держав [17, с. 25]. Міжнародне співробітництво у сфері охорони НПС розглядається як принцип міжнародного права.

Особливого значення в контексті дослідження набуває чітке розмежування суміжних категорій: принцип міжнародного співробітництва, міжнародна екологічна політика та форми її реалізації. Принцип міжнародного співробітництва у міжнародному екологічному праві є нормативно закріпленим, загальновизнаним керівним положенням, що визначає обов'язок держав взаємодіяти з метою запобігання транскордонній шкоді довкіллю та забезпечення сталого розвитку. Його зміст розкривається через імперативи належної обачності, обміну інформацією, проведення консультацій та спільного реагування на глобальні екологічні загрози.

Натомість міжнародна екологічна політика є ширшою категорією, яка охоплює систему цілей, інструментів і стратегій держав та міжнародних організацій у сфері охорони довкілля, що можуть мати як правову, так і політичну природу. Форми реалізації цієї політики (договори, інституційні механізми, програми фінансування тощо) виступають інструментальним рівнем, через який реалізується, зокрема, і принцип міжнародного співробітництва. Отже, принцип міжнародного співробітництва виступає нормативною основою; міжнародна глобальна політика може розглядатися як стратегічний рівень, а форми її реалізації є, по суті, практичним інструментарієм її реалізації.

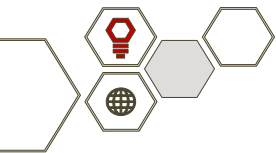
Зокрема, можна виділити і два рівні функціонування сучасної міжнародної екологічної політики – глобальний та регіональний. Глобальна екополітика передбачає розробку та впровадження міжнародно-правових, політичних і економічних заходів з урахуванням світових ресурсів і їх розподілу, визначає рамки співробітництва держав та інтеграції у єдину екологічну систему, що потребує координації на транснаціональному рівні. Регіональна екополітика охоплює співпрацю держав у межах континентів,

морських або річкових басейнів, де взаємозалежні екологічні процеси та транскордонне перенесення забруднень потребують узгоджених дій, встановлюючи спільні стандарти, квоти та механізми контролю, що забезпечують ефективне регулювання на регіональному рівні, навіть якщо більшість угод поки що має декларативний характер. Таким чином, міжнародно-правові засади співробітництва сприяють координації дій держав, реалізації глобальних і регіональних ініціатив та створюють правову платформу для інтеграції національних екологічних політик у систему сталого розвитку.

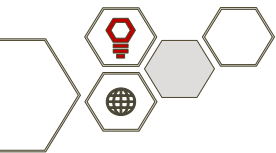
Перспективи розвитку регіонального рівня міжнародної екологічної політики в Україні пов'язані з прийняттям Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво» від 24 квітня 2024 р. [18]. Закон визначає міжтериторіальне співробітництво як вид міжнародного співробітництва, що охоплює взаємодію суб'єктів та учасників відносин регіонального рівня в Україні з відповідними органами та об'єднаннями іноземних держав у межах їхньої компетенції, встановленої національним законодавством та міжнародними договорами. Суб'єктами такого співробітництва є місцеві органи виконавчої влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування та їх об'єднання, які взаємодіють із відповідними органами іноземних держав за угодами про міжнародне територіальне співробітництво.

Таким чином, у сучасному світі сформувалося стале усвідомлення того, що ефективне вирішення екологічних проблем можливе виключно за умов консолідації зусиль міжнародної спільноти. У цьому контексті міжнародне співробітництво держав та інших суб'єктів міжнародного права у сфері охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування реалізується у двох взаємопов'язаних формах. По-перше, це договірна форма співробітництва, яка полягає в укладенні

міжнародних договорів, спрямованих на врегулювання екологічних відносин, встановлення спільних стандартів та визначення зобов'язань держав у сфері охорони довкілля. По-друге, організаційна форма співробітництва, що проявляється у створенні та функціонуванні міжнародних міжурядових екологічних організацій, а також у проведенні міжнародних конференцій, форумів і переговорних процесів, спрямованих на координацію зусиль держав у вирішенні глобальних екологічних проблем.

Міжнародно-правовий зміст принципу співробітництва не обмежується декларативними положеннями, а знаходить своє закріплення у численних універсальних і регіональних договорах, зокрема у Стокгольмській декларації 1972 р., Ріо-де-Жанейрській декларації 1992 р. (принцип 7 та 27), а також у практиці міжнародних судових органів. Так, у рішенні Міжнародного Суду ООН у «Справі щодо целюлозних комбінатів на річці Уругвай (Аргентина проти Уругваю)» (Рішення від 20 квітня 2010 року) підкреслено, що обов'язок співробітництва включає проведення попередніх консультацій і оцінки впливу на довкілля. Зокрема, Міжнародний суд ООН встановив, що Уругвай порушив свої процедурні зобов'язання за Статутом річки Уругвай, оскільки не забезпечив належного попереднього інформування та консультацій з Аргентиною і Адміністративною Комісією Річки Уругвай перед наданням дозволів на будівництво целюлозних комбінатів. Проте суд не встановив порушення матеріальних норм цього Статуту щодо захисту якості води чи екологічної шкоди, визнав, що Уругвай не виконав свої процедурні обов'язки щодо співробітництва та попереднього повідомлення відповідно до статей 7-12 Статуту Річки Уругвай. Суд підтвердив, що спільні інституційні механізми і договірні процедури відіграють вирішальну роль у запобіганні транскордонній екологічній шкоді [19]. Таким чином, принцип співробітництва трансформується з політичного гасла у юридично зобов'язуючий стандарт поведінки держав, що включає:

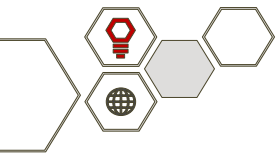

процедурні обов'язки, такі як інформування, консультації, участь громадськості; матеріальні обов'язки, зокрема: запобігання шкоді, спільне управління ресурсами тощо; інституційні механізми, а саме: комітети з дотримання, міжнародні організації тощо.

Історія міжнародної екологічної співпраці нараховує понад 150 років. Так, перші міжнародні документи з охорони навколишнього природного середовища було прийнято в кінці XIX століття. Проте найбільшу кількість міжнародних природоохоронних документів було прийнято, починаючи з другої половини XX століття. Найвагоміші з них – програма ЮНЕСКО «Людина та біосфера» (1971 р.), Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, Бернська конвенція (1979 р.), Всесвітня хартія природи (1982 р.), Європейська хартія про навколишнє середовище та здоров'я (1990 р.), Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (1991 р.), Конвенція про біологічне різноманіття (1992 р.), Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.), Порядок денний на XXI ст. (1992 р.), Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, Орхуська конвенція (1999 р.), Декларація про ліси та землекористування (2021 р.) та ін.

Виконання Україною зобов'язань за багатосторонніми екологічними угодами вимагає приведення національного законодавства у відповідність із нормами міжнародного права та врахування міжнародної практики під час розробки нових актів [20, с. 8]. В умовах військової агресії реалізація цих зобов'язань потребує врахування заходів безпеки.

У червні 2022 року Україна звернулася до Комітету з дотримання Орхуської конвенції з проханням оцінити, чи відповідають вжиті у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні обмежувальні заходи вимогам Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі

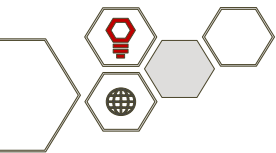

прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Комітет розглянув комплекс питань щодо участі громадськості у екологічному контролі та процедурах оцінки впливу на довкілля (ОВД), включно з доступом до інформації, строками подання коментарів, порядком обговорення процедур, питаннями конфіденційності та участю громадськості у планах відновлення.

Комітет у червні 2023 року ухвалив рекомендації, визнавши можливість тимчасових коригувань механізмів доступу та участі громадськості через воєнні обставини. Водночас підкреслено, що такі зміни мають бути пропорційними, тимчасовими та не знижувати мінімальні стандарти Орхуської конвенції [21]. Це рішення підтверджує важливість дотримання принципу міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля навіть в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану, а також забезпечує баланс між безпекою та екологічною прозорістю.

Для України також важливим є подальше розширення міжнародного співробітництва через організації системи ООН, зокрема ПРООН і ЮНЕП. ПРООН сприяє реалізації Цілей сталого розвитку до 2030 року та надає технічну й експертну підтримку у сфері охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування та відновлення екосистем [22]. ЮНЕП, як головний орган ООН у сфері охорони довкілля, координує міжнародні зусилля, сприяє обміну інформацією, розробці стандартів і стимулює співпрацю між державами [23]. Для України це є ключовим механізмом інтеграції міжнародних норм та стандартів у національну екологічну політику та підвищення ефективності реагування на глобальні екологічні виклики.

В останні роки, у контексті євроінтеграції, активізується співпраця України з ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. Програма міжнародного співробітництва передбачає гармонізацію

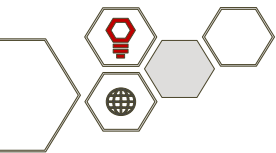

національного законодавства із законодавством ЄС, створення національних екологічних стандартів, впровадження екологічно чистих технологій, енерго- та ресурсозбереження, а також оцінку стану довкілля. Україна бере участь у Програмі ЄС LIFE відповідно до Угоди про асоціацію та положень про участь у Програмі дій з довкілля та клімату (ратифіковано Законом України від 20.09.2022 р.) [24]. LIFE фінансує проекти захисту довкілля, підтримує державні та приватні структури, сприяючи переходу до сталої, енергоефективної та кліматично нейтральної економіки [25]. Участь у програмі відкриває доступ до фінансування, технологій та експертної підтримки, інтегруючи Україну в європейський екологічний простір.

Реалізація принципу міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища супроводжується низкою системних проблем, що знижують ефективність відповідних міжнародно-правових механізмів. До ключових викликів належать обмеженість і нерівномірність фінансових ресурсів, що особливо відчутно для країн, які розвиваються, а також недостатнє виконання державами міжнародних зобов'язань, зумовлене політичними та економічними чинниками.

Суттєвим фактором ускладнення співробітництва є геополітичні та ресурсні конфлікти, які посилюють конкуренцію між державами та знижують рівень довіри. Додатковими перешкодами виступають відсутність уніфікованих стандартів і підходів до екологічної політики, а також недосконалість механізмів вирішення міжнародних спорів. Водночас зростання антропогенного навантаження та погіршення стану довкілля об'єктивно ускладнюють реалізацію спільних природоохоронних заходів.

Таким чином, зазначені проблеми мають комплексний характер і потребують системного підходу до їх подолання, зокрема шляхом удосконалення міжнародно-правових механізмів, посилення інституційної спроможності та розвитку ефективних форм міжнародної взаємодії.

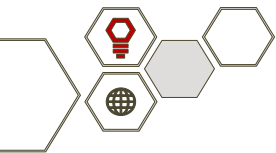

Вище ми вже торкалися окремих аспектів участі України в реалізації принципу міжнародного співробітництва. Проте варто зупинитися на ролі України в цьому процесі більш детально. Так, міжнародне співробітництво у сфері екології є важливою складовою зовнішньополітичного курсу України.

Україна є суверенною стороною міжнародних угод, бере участь у конвенціях та двосторонніх договорах, серед яких угоди з Польщею (1994 р.), Фінляндією (1996 р.), Македонією (2010 р.), Молдовою щодо басейну річки Дністер (2017 р.) та Румунією про водне господарство на прикордонних водах (1997 р.). Крім цього, Україна активно співпрацює у регіональних природоохоронних ініціативах, зокрема щодо Чорного моря, Карпат і річки Дунай. У 2026 році країна очолила міжнародну комісію із захисту річки Дунаю, що об'єднує 14 держав і координує управління водними ресурсами, забезпечуючи їх сталий і справедливий розподіл [26].

Прикладом ефективного міжнародного правового співробітництва стало врегулювання транскордонного конфлікту з Румунією щодо будівництва каналу «Дунай – Чорне море». Спір тривав понад 20 років і стосувався зобов'язань України за Конвенцією про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенцією Еспо). Його вирішили шляхом підписання угоди про міждержавні консультації, проведення оцінки впливу на довкілля, організації громадських слухань та залучення міжнародних експертів. Канал, що проходить через Дунайський транскордонний заповідник (включений до мережі біосферних резервацій ЮНЕСКО), був погоджений з міжнародними організаціями та відповідав екологічним стандартам. Угода між Кабміном України та урядом Румунії (18.11.2022 р., постанова КМУ № 296 від 04.04.2023 р.) закріпила механізми консультацій, інформування громадськості та взаємодії сторін [27].

Досвід двосторонніх та багатосторонніх угод демонструє, що міжнародне співробітництво є ключовим для запобігання транскордонній

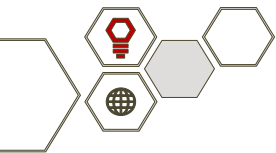

шкоді довкілля та сталого використання ресурсів, а інтеграція України у глобальні екологічні процеси підвищує стандарти управління природними ресурсами та зміцнює міжнародну взаємодію, забезпечення екологічної безпеки та сприяє розвитку національної екологічної політики.

Повномасштабна війна РФ проти України ще більше загострила екологічні проблеми, спричинивши руйнування екосистем, забруднення ґрунтів і водних об'єктів, що посилює вже існуючі загрози для довкілля та екологічної безпеки. У цьому контексті міжнародне співробітництво стає критично важливим, адже воно дозволяє координувати дії для відновлення та захисту природних ресурсів, а також забезпечує участь України у глобальних екологічних програмах і ініціативах.

Україна демонструє активну позицію у формуванні глобальної екологічної політики, використовуючи свій досвід у ліквідації наслідків техногенних катастроф, зокрема Чорнобильської аварії. З огляду на значну кількість потенційно небезпечних об'єктів на своїй території та актуальні загрози через воєнні дії, Україна бере участь у міжнародних проектах і програмах, спрямованих на розвиток екологічної безпеки, створення стандартів управління природними ресурсами та запобігання глобальним екологічним ризикам. Ці дії підкреслюють роль України як активного учасника міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля та її внесок у формування глобальної концепції екологічної безпеки [28, с. 9].

Висновки. Необхідність міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля зумовлюється глобальним і транскордонним характером сучасних екологічних проблем, таких як забруднення, зміна клімату, виснаження природних ресурсів та деградація екосистем. Ефективне їх вирішення можливе лише через координацію дій держав на основі міжнародно-правових норм, багатосторонніх угод та узгоджених екологічних програм. Міжнародне право визначає обов'язки держав щодо попередження

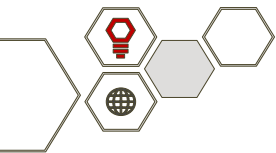

шкоди довкіллю, встановлює стандарти співпраці, обміну інформацією та механізми контролю.

В результаті дослідження міжнародно-правових засад реалізації принципу співробітництва держав у сфері охорони довкілля в умовах глобалізаційних процесів були розмежовані суміжні категорії: принцип міжнародного співробітництва, міжнародна екологічна політика та форми її реалізації. При цьому принцип міжнародного співробітництва у сфері екологічного права виступає нормативно закріпленим і загальновизнаним положенням, яке визначає обов'язок держав взаємодіяти задля запобігання транскордонній шкоді довкіллю та забезпечення сталого розвитку. Міжнародна екологічна політика охоплює систему цілей, інструментів і стратегій держав та міжнародних організацій у сфері охорони довкілля. В той же час, форми реалізації міжнародної екологічної політики (міжнародні договори, інституційні механізми, програми фінансування, спільні проекти тощо) становлять практичний рівень її втілення. Саме через них забезпечується реалізація принципу міжнародного співробітництва.

Крім того, було з'ясовано, що міжнародне співробітництво держав та інших суб'єктів міжнародного права у сфері охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування реалізується у двох взаємопов'язаних формах – це договірна та організаційна форма співробітництва.

Водночас, в дослідженні звертається увага на те, що проблеми, якими супроводжується реалізація принципу міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища, знижують ефективність відповідних міжнародно-правових механізмів. Вони мають комплексний характер і потребують системного підходу до їх подолання, зокрема шляхом удосконалення міжнародно-правових механізмів, посилення інституційної спроможності та розвитку ефективних форм міжнародної взаємодії. Так,

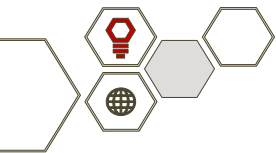

прикладом ефективного міжнародного правового співробітництва, що підтвердило ефективність міжнародно-правових механізмів у сфері охорони навколишнього середовища, стало врегулювання транскордонного конфлікту України з Румунією щодо будівництва каналу «Дунай – Чорне море».

Варто наголосити на ролі України як активного учасника міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля та її внесок у формування глобальної концепції екологічної безпеки.

Україна активно інтегрує міжнародні стандарти у своє законодавство, бере участь у глобальних і регіональних екологічних програмах, таких як Програма ЄС LIFE, ініціативи ЮНЕП і ПРООН, та виконує зобов'язання за багатосторонніми конвенціями і двосторонніми угодами. Це дозволяє країні отримувати фінансову та експертну підтримку, впроваджувати екологічно чисті технології, проводити оцінку впливу на довкілля, залучати громадськість та міжнародних експертів до прийняття рішень. Практичним прикладом внеску України в розвиток міжнародного співробітництва, крім вже наведеного щодо врегулювання транскордонного конфлікту з Румунією щодо будівництва каналу «Дунай – Чорне море», є розгляд запиту України до Комітету з дотримання Орхуської конвенції, пов'язаного із застосуванням положень Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції) в умовах воєнних дій.

Водночас реалізація міжнародного співробітництва в Україні стикається з проблемами, зокрема недостатнім фінансуванням, обмеженою виконуваністю міжнародних зобов'язань, відсутністю уніфікованих стандартів і механізмів вирішення спорів. Погіршення стану довкілля через воєнні дії РФ додатково підсилює виклики, підкреслюючи важливість інтеграції України у глобальні системи охорони природи та сталого використання ресурсів.

Міжнародне співробітництво забезпечує Україні доступ до сучасних технологій, наукових досліджень, експертної підтримки та фінансування для відновлення екосистем, управління транскордонними ресурсами та зміцнення екологічної безпеки. Воно дозволяє країні формувати національну екологічну політику у відповідності до міжнародних стандартів, підвищувати ефективність реагування на глобальні виклики та сприяти сталому розвитку.

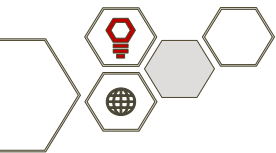
Отже, міжнародне співробітництво України у сфері охорони довкілля є ключовим механізмом забезпечення інтеграції країни у глобальний екологічний простір, реалізації принципу попередження шкоди та сталого використання природних ресурсів, а також розвитку національної системи охорони довкілля відповідно до міжнародних норм і стандартів.

Список використаних джерел

1. Короткий Т.Р. Екологізація міжнародного права. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2011 р. С. 186-201. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/001bca19-d77c-4626-bb11-482e3048b445/content> (дата звернення: 14.01.2026).

2. Міжнародний захист права людини на здоров'я та безпечне довкілля : моногр. / авт. кол.; за заг. ред. М.О. Медведєвої. Київ : Видавничий дім «Вініченко», 2023. 260 с. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/monografiya1608.pdf> (дата звернення: 11.01.2026).

3. Задорожній О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник для ВНЗ / Київ. нац. ун. ім. Тараса Шевченка, Ін. міжнар. відносин. К.: Видавничий дім «Промінь», 2010. 510 с.

4. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник / Під заг. ред. проф. С.М. Кравченко Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. 336 с.

5. Медведєва М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища : [монографія] / Марина Олександрівна Медведєва ; за наук. ред. О. В. Задорожного. К. : Фенікс, 2012. 479 с.

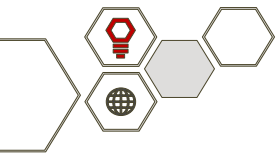
6. Україна може стати першою державою, яка добиватиметься компенсації за кліматичні викиди, спричинені війною. URL: <https://ecoaction.org.ua/ukraine-seeks-reparations-clim-damage-russian-invasion.html> (дата звернення: 12.01.2026).

7. Купінець Л.Є. Політика міжнародного екологічного співробітництва: системне визначення та реалізація. *Ефективна економіка*. № 5. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5210> (дата звернення: 12.01.2026).

8. Власенко Ю.Л. Екологічна політика України в умовах глобалізації. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 6. том 1. 2016. С. 134-138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2016_6%281%29__30 (дата звернення: 15.01.2026).

9. Zhou S., Fujita T. Thematic Review of Studies on International Environmental Agreements. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, No. 14. P. 14-26. DOI:10.3390/su17146256. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/14/6256> (дата звернення: 18.01.2026).

10. Harrison J. Significant International Environmental Law Developments: 2022–2023. *Journal of Environmental Law*. 2023. Vol. 35, Iss. 3. P. 467–479. DOI:10.1093/jel/eqad028. URL: <https://academic.oup.com/jel/article/35/3/467/7252249> (дата звернення: 18.01.2026).

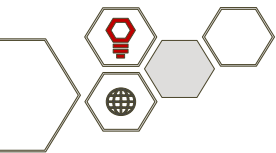
11. Harrison J. Significant International Environmental Law Developments: 2024–25. *Journal of Environmental Law*. 2025. Vol. 37, Iss. 3. P. 579–597. DOI:10.1093/jel/eqaf022. URL: <https://academic.oup.com/jel/article-abstract/37/3/579/8259665?redirectedFrom=fulltext> (дата звернення: 18.01.2026).

12. Zhen R. Enhancing Global Environmental Cooperation Through Information Exchange: A Comparative Analysis of International Treaties. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*. 2024. P. 43–58. DOI:10.54254/2753-7048/53/20240043. URL: https://www.researchgate.net/publication/381223696_Enhancing_Global_Environmental_Cooperation_Through_Information_Exchange_A_Comparative_Analysis_of_International_Treaties (дата звернення: 18.01.2026).

13. Nyekwere E. H., Okogbule I. C. S., Agwor D. O. Understanding the Principles of International Environmental Law and Their Reflections in International Environmental Treaties and Non-Binding Soft Law Instruments. *Journal of Law, Policy and Globalization*. 2022. Vol. 123. P. 73-89. DOI: 10.7176/JLPG/123-08. URL: https://www.researchgate.net/publication/363377438_Understanding_the_Principles_of_International_Environmental_Law_and_Their_Reflections_in_International_Environmental_Treaties_and_Non-Binding_Soft_Law_Instruments (дата звернення: 19.01.2026).

14. Минюк Д., Басова І. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2021. С. 8-19. DOI:10.32689/2522-4603.2021.1.6. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1228> (дата звернення: 19.01.2026).

15. Пахомі С. К. Міжнародно-правове регулювання захисту довкілля під час збройного конфлікту. *Київський часопис права*. 2024. С. 34-47.

DOI:10.32782/klj/2024.3.34.

URL:

<https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/516> (дата звернення: 19.01.2026).

16. Draft principles on protection of the environment in relation to armed conflicts adopted by the International Law Commission. 2022. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/8_7_2022.pdf (дата звернення: 12.01.2026).

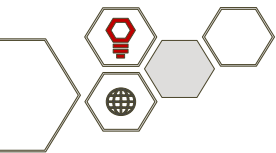
17. Камінська Н.В. Парадигма глобальної екологічної політики у міжнародно-правовому дискурсі. *Міжнародний захист права людини на здоров'я та безпечне довкілля: монографія* / авт. кол.; за заг. ред. М.О. Медведєвої. Київ: Видавничий дім «Вініченко», 2023. С. 9-27. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/monografiya1608.pdf> (дата звернення: 11.01.2026).

18. Про міжнародне територіальне співробітництво України: Закон України від 24 квітня 2024 р. № 3668-IX: станом на 24.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text> (дата звернення: 12.01.2026).

19. Judgment of 20 April 2010 «Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)». International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/case/135/judgments> (дата звернення: 18.01.2026).

20. Корнєєв Ю.В, Яцишин Р.В. Міжнародне співробітництво України в екологічній сфері. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 1. С. 5-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2011_1_3 (дата звернення: 12.01.2026).

21. Recommendations with regard to request for advice ACCC/A/2022/3 by Ukraine adopted by the Committee on 9 June 2023. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-06/A3_Ukraine_advice_adv_unedited.pdf (дата звернення: 16.01.2026).

22. Про Програму розвитку ООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81> (дата звернення: 12.01.2026).

23. Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobitnytstvo-z-mizhnarodnymy-organizatsiyamy/programa-onn-z-navkolyshnogo-seredovyshha-yunep/> (дата звернення: 12.01.2026).

24. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE - Програмі дій з довкілля та клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-22#Text (дата звернення: 12.01.2026).

25. Парламент ратифікував Угоду про участь України у Програмі ЄС LIFE. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/parlament-ratyfikuvav-ugodu-pro-uchast-ukrayiny-u-programi-yes-life/> (дата звернення: 12.01.2026).

26. Україна офіційно прийняла головування в міжнародній комісії із захисту річки Дунай у 2026 році. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/fd51dc81-727b-4734-9d82-d558fd0816da> (дата звернення: 14.01.2026).

27. Україна ратифікувала Угоду з Румунією про імплементацію Конвенції Еспо. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ratyfikovala-uhodu-z-rumuniieiu-pro-implementatsiiu-konventsii-espo> (дата звернення: 16.01.2026).

28. Балюк Г.І. Правове забезпечення екологічної складової сталого розвитку: проблеми законодавчого регулювання, створення екологічної столиці світу та удосконалення екологічної освіти в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. Вип. 92. С. 9-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_92_4 (дата звернення: 12.01.2026).